

**«Кадырбаев оқулары – 2020»
VI Халықаралық ғылыми
конференциясы**

**VI Международная научная
конференция
«Кадырбаевские чтения – 2020»**

УДК 001
ББК 72
Қ 14

Редакциялық алқа / Редакционная коллегия:

Дуйсенғали М.Н. – Ақтөбе облыстық тарихи-өлкетану музейінің директоры (редакциялық алқа төрағасы) / директор Актыобинского областного историко-краеведческого музея (председатель редакционной коллегии).

Байтанаев Б.А. – ҚР БҒМ ҒК Ә.Х. Марғұлан атындағы Археология институтының директоры, т.ғ.д., профессор, ҚР ҰҒА академигі / директор Института археологии им. А.Х.Маргулана КН МОН РК, д.и.н., профессор, академик НАН РК.

Баиров Н.М. - Ақтөбе облыстық тарихи-өлкетану музейінің ғалым хатшысы / ученый секретарь Актыобинского областного историко-краеведческого музея.

Бисембаев А.А. – Ақтөбе облыстық тарихи-өлкетану музейінің аға ғылыми қызметкері / старший научный сотрудник Актыобинского областного историко-краеведческого музея.

Мамедов А.М. - Ақтөбе облыстық тарихи-өлкетану музейінің ғылыми қызметкері / научный сотрудник Актыобинского областного историко-краеведческого музея.

Жауапты редактор / Ответственный редактор: Уразова А.Б. – Ақтөбе облыстық тарихи-өлкетану музейінің аға ғылыми қызметкері / старший научный сотрудник Актыобинского областного историко-краеведческого музея.

Жауапты хатшылар / Ответственные секретари: Мелисов Б.М., Тулегенов О.Ж., Уразмагамбетов Н.Н.

Қ 14 «Қадырбаев окулары-2020». VI Халықаралық ғылыми конференциясының материалдар жинағы. – Ақтөбе, 2020–388 б / «Кадырбаевские чтения-2020». Сборник материалов VI Международной научной конференции. – Ақтөбе; 2020. – 388 с.

ISBN 978- 601-7650-08-7

Жинаққа Ақтөбе қаласында 2020 жылдың 27-28 қарашасында өткізілген «Қадырбаев окулары - 2020» атты VI Халықаралық ғылыми конференциясына қатысу үшін жіберілген мақалалар енгізілді. Конференция Батыс Қазақстанның тарихы мен мәдениетін зерттеуге үлкен үлес қосқан белгілі қазақстандық археолог Мир Қасымұлы Қадырбаевтың есімімен байланысты. Қазақстан, Ресей Федерациясы, Өзбекстан, Украина ғылыми орталықтары мен музейлерінің өкілдерімен жасалған ғылыми байланыстар, ұсынылған ауқымды материалдардан көрініс тапты.

Конференция материалдары археологтар, этнографтар, оқытушылар мен студенттерге, сонымен қатар Еуразия тарихы мен мәдениетіне қызығушылық танытатын барлық оқырмандарға арналады.

В сборнике представлены материалы докладов, присланных для участия в работе VI Международной научной конференции, проходившей в г. Актобе 27-28 ноября 2020 года. Конференция носит имя известного казахстанского археолога Мир Касымовича Кадырбаева, внесшего большой вклад в изучение истории и культуры Западного Казахстана.

Сложившиеся давние и прочные контакты с представителями научных центров и музеев Казахстана, Российской Федерации, Узбекистана, Украины, получили отражение в присланных материалах широкого хронологического и тематического диапазона.

Материалы конференции будут интересны археологам, этнографам, историкам, преподавателям и студентам, и всем, интересующимся историей и культурой Евразии.

УДК 001
ББК 72

Рецензенттер / Рецензенты:

Бекназаров Р.А. – Қ. Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университетінің проректоры, т.ғ.д., профессор / Проректор Актыобинского регионального государственного университета им. К. Жубанова, д.и.н., профессор;

Мамиров Т.Б. - тарих ғылымдарының кандидаты, Нұр-Сұлтан қаласындағы А.Х. Марғұлан атындағы Археология институтының Филиал директоры / кандидат исторических наук, Директор Филиала Института археологии им. А.Х. Маргулана в г.Нур-Султан.

Ақтөбе облыстық тарихи-өлкетану музейінің ғылыми-әдістемелік кеңесінің 2020жылғы 10 ақпандағы №1 хаттамасы шешімімен баспаға ұсынылды.

Печатается по решению научно-методического совета Актыобинского областного историко-краеведческого музея. Протокол № 1 от 10 февраля 2020 года.

ISBN 978- 601-7650-08-7

© АҚТӨБЕ ОБЛЫСТЫҚ ТАРИХИ-ӨЛКЕТАНУ МУЗЕЙІ

РЕДАКЦИЯДАН

Құрметті әріптестер, назарларыңызға Ақтөбе қаласында алтыншы рет өткізілген «Қадырбаев оқулары-2020» Халықаралық ғылыми конференциясының мақалалар жинағы ұсынылып отыр. Өкінішке орай, осы жылы конференция коронавирус пандемиясының таралуына байланысты онлайн түрде өткізілді. 2022 жылы өткізілетін келесі конференцияға қатысушыларды толықтай шақыра аламыз деген үміттеміз.

2018 жылы кезекті конференция өткізу қарсаңында Ақтөбе облыстық тарихи-өлкетану музейінің ұжымы Ә.Х. Марғұлан атындағы Археология институтындағы әріптестердің өтініші бойынша «Марғұлан оқулары» атты археологиялық конференциясын ұйымдастырды. Ақтөбе қаласы үшін Мир Қасымұлы Қадырбаевтың есімі ерекше маңызға ие. Өйткені, ол өлкедегі тұрақты археологиялық зерттеулердің бастаушысы, Облыстық тарихи-өлкетану музейіндегі археологиялық коллекциялар қорының негізін салушысы ретінде белгілі. Мир Қасымұлы Қадырбаевтың қазақстандық ғылымды дамытуға қосқан үлесі зор. Ақтөбе облысының территориясында зерттелген ескерткіштер көпшілікке мәлім болып, Қазақстан тарихы бойынша көптомдық анықтамалық басылымдарға енді.

Осы жылы жинаққа әр-түрлі тақырыптық бағыттағы 58 баяндама қабылданды. Біз Донецк, Нүкіс, Челябинск, Алматы, Қостанай, Қызылорда қалаларынан өздерінің зерттеу материалдарын жіберіп, жылдан жылға конференциямызға қолдау көрсетіп келе жатқан әріптестерімізге шексіз алғысымызды білдіреміз. Бұл дәстүрлілік белгілі қазақстандық ғалымның құрметіне орай өткізілетін конференция беделінің артқандығын білдіреді. «Қадырбаев оқулары-2020» конференциясының ұйымдастыру комитеті барша қатысушыларға алғыс білдіреді.

ОТ РЕДАКЦИИ

Уважаемые коллеги, вашему вниманию предлагается сборник материалов Международной научной конференции «Кадырбаевские чтения-2020», которая прошла в г.Актобе в шестой раз. В этом году, к сожалению, из-за эпидемии коронавируса конференция прошла в онлайн-режиме. Мы надеемся, что нам удастся собрать гостей на следующей конференции, в 2022 году.

В 2018 году, когда должна была пройти очередная конференция, наш коллектив Актюбинского областного историко-краеведческого музея по просьбе коллег из Института археологии им. А.Х. Маргулана провел археологическую конференцию «Маргулановские чтения». Для г. Актобе имя Мира Касымовича Кадырбаева, как основоположника регулярных археологических исследований на территории края, основателя фонда археологических коллекций в Областном историко-краеведческом музее, имеет особое значение. Для казахстанской науки его вклад неоценим, исследованные на территории Актюбинской области памятники стали хрестоматийными и упоминаются в многотомных справочных изданиях по истории Казахстана периода раннего железного века.

В этом году в сборник представлено 58 докладов по самым разным тематическим направлениям. Мы очень благодарны нашим коллегам из Донецка, Нукуса, Челябинска, Алматы, Костаная, Кызылорды, Орска, которые из года в год поддерживают нашу конференцию, присылая свои материалы. Эта традиционность говорит и сформировавшемся авторитете конференции, носящей имя известного казахстанского исследователя. Оргкомитет конференции «Кадырбаевские чтения-2020» искренне благодарит всех, кто откликнулся на наше приглашение и принял участие в работе VI Международной научной конференции.

СОДЕРЖАНИЕ

Раздел I. Археология

Байтлеу Д.А., Калиева Ж.С. Результаты исследований археологического комплекса эпохи бронзы Тарангул на севере Ор-Илекской возвышенности в 2020 году.....	7
Байтлеу Д.А., Хаванский А.И. Памятники бронзового века Каргалинского района Актюбинской области: история изучения и новые исследования.....	22
Бисембаев А.А., Жамбулатов К.А., Хаванский А.И., Ахатов Г.А., Калменов М.Д., Уразова А.Б., Жанузак Р.Ж. Предварительные итоги исследования элитных памятников ранних кочевников в Актюбинской области.....	29
Бисембаев А.А., Калменов М.Д., Жамбулатов К.А., Ахатов Г.А., Уразова А.Б., Жанузак Р.Ж. Исследование городища Жезды на северных чинках Устюрта (предварительные итоги).....	39
Кдырниязов М.-Ш., Кдырниязов О.-Ш. Урбанистическая цивилизация Южного Приаралья и культура Арало-Каспийского региона.....	49
Куандык С.Р., Хаванский А.И., Мамиров К.Б. Исследование могильника Ойсылкара VII в 2020 году.....	57
Мамиров Т.Б., Таймагамбетов Ж.К., Байтлеу Д.А., Мамиров К.Б. Памятники эпохи неолита у родника Толебулак и в верховьях р.Эмба.....	67
Мамиров Т.Б., Клышев Е.Е. Разведочные работы в Рын-песках (пески Кесикбай, Кыдыбай, Жалпакшагыл).....	75
Марсадоллов Л.С., Степанова Е.В. Реконструкция седла монгольского времени из памятника Часовенная гора в Южной Сибири.....	80
Мышкин В.Н. Ворворки из погребений ранних кочевников Южного Приуралья VI-IV вв. до н.э.....	92
Оразалиева Г. И. – Қазыналы Қышқала.....	99
Подзюбан Е. В. Памятники эпохи неолита на территории степного Притоболья.....	102
Подобед В.А., Усачук А.Н., Цимиданов В.В. О «скачущих на вепрях» (конский гарнитур из кабаньих клыков в черногоровской культуре).....	109
Сайпов С.Т. Неполивные сероглиняные керамические сосуды в XII-XIV вв. Южного Приаралья.....	121
Сериков Ю.Б. Глиняные штампы Среднего Зауралья.....	131
Сотникова С.В. К вопросу о парных захоронениях лошадей и погребениях с колесничной атрибутикой (по материалам Синташтинского большого грунтового могильника).....	139

Раздел II. История и этнография

Аманқұлов Е.З., Бегимбаева Ж.С. XIII-XIV ғғ. Қазақстанның этносаяси тарихының кейбір мәселелері жөнінде.....	147
Аяганов А.Б., Алдибекова М.С. Жаңартылған білім мазмұны жаһандық бәсекелестікке төтеп бере ала ма?.....	152
Бахитжанова Ж. Б. Батыс Қазақстан облысына татарлардың қоныстануы, қоғамдық-мәдени өміріндегі орны.....	159
Бижанова А.Е. Архаичные обряды и верования казахов Приаралья, связанные с беременностью женщин.....	166
Дауесова А. Ж. Қазақ өлкесіндегі Ресей империясының рухани-мәдени бағыттағы отарлау саясатының кейбір мәселелері.....	171
Дюсенбаева М. Н. Қазақ батырларының қарумен шабуыл жасау және қорғану әдістері фольклорлық деректерде.....	180
Ерназаров Ж.Т., Бұйрашева А.С. Қазақстандағы алғашқы кәсіби жоғары оқу орындарының ашылуы.....	185
Есетова Г.Қ. 1920-1930 жылдардағы Қазақстанның қоғамдық саяси-өміріндегі қайшылықтардың кейбір көріністері.....	195
Жалекенова Г.Т. Становление и развитие местного телевидения в Западно-Казахстанской области.....	198
Исмагулова Г. С. Кілемдер иконографиясы.....	207
Кайдаров А.У. Преемственность антропоморфных тюркских традиции в надмогильных стелах мусульманских погребений Актюбинской области.....	212
Каженова Р.Ж. Қазақтың дәстүрлі жүйесіндегі сал-серілік мектебі.....	215
Калыбаева А. Ж. XIX ғ. аяғы-XX ғ. басындағы Қазақстандағы аграрлық қатынастар мәселесі 1920-1930 жылдардағы тарихи әдебиетте.....	219
Құрманалин С.Б. Бөкейліктің 1917-1920 жылдардағы қоғамдық-саяси өмірі (мәселенің тарихнамасы).....	222
Мустафин Ф.М. Монголо-ойратский съезд 1640 года и попытки создания коллективной безопасности монгольских народов.....	224
Мустафин Ф.М. Роль дипломатии во внешней политике правителей Казахского ханства в XV – XVIII вв.....	231
Мүтәл Ж. С. Қазақтың шаруашылық жүйесіндегі түйенің рөлі.....	245
Набиев Н. Ж., Ерсайнова Н. Б. Бақтыгерей Құлманов.....	251
Оразалиева Г. И. Сыр өңіріндегі діни гұрыптық нысандар.....	259
Толеген Н.Ж. Қ.А. Ясауидің «Диуани хикмет» шығармасына қатысты түрік дереккөздерін талдау.....	264
Утебаева Г. Зер қадірін зергер білер.....	271
Шуренбаева Э. Ә. Ахмет Байтұрсынұлының қазақ тарихына қосқан үлесі.....	277

Раздел III. Музей и музейное дело

Бегалиев О. Ж. Қобыздың үні сарнаған қорқыт ата мемориалды кешеніне 40-жыл.....	280
Беккулиева Ә. С. Дәстүрлі, заманауи және аралас музей құрылымы.....	286
Бердібай А. М. «Музей - өлкенің тарихы, халықтың қазынасы».....	291
Бисембаев А.А., Сарсенов Ш., Уразова А.Б. Реалии и перспективы развития музея в современном мире.....	295
Есіркепов Б.С. Ақтөбе облыстық тарихи-өлкетану музейінің қорындағы ағаш бұйымдарының коллекциясы.....	300
Есіркепов Б.С. «Ақтөбе облыстық тарихи-өлкетану музейінің қорындағы этнографиялық коллекция: құрылу тарихы, жүйелендіру және классификациялау».....	308
Л. Жалғасбайқызы Музей қорындағы домбыралар коллекциясы.....	323
Д. Б. Жумахметов Бейнелеу өнері коллекциясындағы гравюра: С.Кукуруза мұрасы.....	326
Конакпаева Г. А. Роль музея в формировании исторического сознания.....	330
Қалнияз Б. Музей ісі статистикасы: сараптамалық талдау (Ақтөбе өңірінің музейлері бойынша).....	335
Муканова А. С. Заманауи музейлік педагогиканы құрудың мәселелері.....	337
Нурғалиев Р.С. Мерейі биік суретші еді.....	342
Нуркеева Л. С. Музей қорындағы фото-құжаттар коллекциясын атрибуциялау ерекшеліктері.....	347
Нуркеева Л.С. Фото-құжаттар коллекциясы: тұңғыш кәсіби дәрігер Мұхамеджан Қарабаевқа тиесілі мұрағат.....	350
Нуркеева Л. С. Ақтөбе облыстық тарихи-өлкетану музейі қоры: палеонтологиялық коллекция ерекшеліктері.....	354
Сарыбай А.С. «Музей жаршысы» әдістемелік журналының тарихы. Ақтөбе облыстық тарихи-өлкетану музейінің іс-тәжірибесін насихаттау.....	358
Тілеуқабыл Ж. Ж. Музей қорындағы алашалар сипаттамасы.....	364
Тулегенов О.Ж. Бейнелеу өнері коллекциясындағы Ақтөбе өлкесі (XX ғасырдың бірінші жартысы).....	373
Турлыбаева Б. Ғылыми қор – музей құндылықтарының айғағы.....	377